

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

SÁRKÁNY, Mihály

Miért vannak a lovedu királynőnek feleségei? / Why do you have wives for the Lovedu queen?

Eredeti közlés/Original publication:

Lányok Évkönyve 1971, 1970, Budapest, Móra Könyvkiadó, 165–166. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.003.611

Dátum/Date: 2019. május / May

filename: sarkany_1970_LoveduKiralyno

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

SÁRKÁNY, Mihály: Miért vannak a lovedu királynőnek feleségei? / Why do you have wives for the Lovedu queen?, *AHU MATT*, 2019, **pp. 1–5. old.**, No. 000.003.611, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, a sajátos lovedu (Dél-Afrika) rokonsági rendszer és házassági gyakorlat ismertetése

African research in Hungary, a description of the specific lovedu (South Africa) kinship system and marriage practice

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

MIÉRT VANNAK A LOVEDU KIRÁLYNŐNEK FELESÉGEI?

SÁRKÁNY, Mihály

in: *Lányok Évkönyve 1971, 1970*, Budapest, Móra Könyvkiadó, 165–166. old.

Transvaal északkeleti részén, a Draken-hegység nyugati lejtőin fekszik a loveduk országa, amelynek uralkodónőjét nemcsak saját népe, hanem a környező területek lakói is nagy becsben tartják. Alakját misztikus köd burkolja. Fehér ember állítólag még nem látta. A nagy tiszteletet elsősorban nem annak köszönheti, hogy nő létére ő a kezdetleges lovedu állam feje, hiszen nő uralkodók előfordulnak más kezdetleges államalakulatokban is.

A tisztelet alapja az a rendkívüli „képessége”, hogy messze földön ő az elismerten legjobb esőcsináló. Varázsszerek és az uralkodó család elhunyt tagjai szellemeinek segítségével „szabályozza” a természet erőit: szárazságot vagy esőzést „tud” előidézni akár saját országában, akár a környező területeken.

Az uralkodónő esőcsináló hírnevén túl még sok érdekes jelenségre felfigyeltek a néprajzkutatók a loveduk körében, például, hogy az uralkodónőnek feleségei vannak! De hogy ezt a jelenséget megérthessük, rövid pillantást kell vetnünk a lovedu társadalom és állam felépítésére.

Lovedu országban ma mintegy 30 ezren élnek. A kapás földművelésről, kezdetleges állattartásról a 20. században tértek át az ekés földművelésre, mely európai importként érkezett el hozzájuk. A lovedu társadalmat különös módon összefüggő rokoni csoportok alkotják. Ezeket a csoportokat mindig az egy közös férfiőstől és mindig csak a férfiágon leszármazottak alkotják, vagyis ezek a rokoni csoportok *patrilineáris ágazatok*, a néprajztudomány nyelvén.

Az ágazatok közül az erősebbek, tehetősebbek az ország egyes kerületeiben uralkodó csoportokká, vezetőik főnökökké váltak. Az ágazatok csupán eszmei közösségek, több tagot foglalnak magukba,

hogysem mindenki mindenkit ismerhetne. Az egyén csak azzal az aláazattal van kapcsolatban, amelyikkel egy faluban lakik. Elvileg minden falu férfilakossága ugyanabból az ágazatból kerül ki, valóságban a keveredés következtében ma már különböző ágazatok tagjai laknak ugyanabban a faluban.

Az ágazatok egymással házasságok sorozatával kapcsolódnak össze. Minden ágazat két másikkal áll házassági kapcsolatban: az egyikből feleségeket szerez, a másikba feleségeket ad. A feleségeért menyasszonyváltást kell fizetni, főképpen marhát, általában nyolc marhát. A marhát a feleség rokonsága kapja, akik ezt felhasználják arra, hogy feleséget szerezzenek ők is az eltávozott nő valamelyik fivérének. Ezáltal a fivér „házasságképessége” nagymértékben függ nővére sikeres férjhezmenetelétől.

A nővér ezért viszont megköveteli, hogy az őérte kapott marhákért fivére majd valamelyik lányát az ő fiához adja feleségül; sőt akkor is igényt tarthat a lányra, ha nincs fia, ebben az esetben a lány segít neki a házimunkák elvégzésében. A lányért természetesen a fia ismét lerója kötelezettségét, marhát ad, így elvileg a két ágazat házassági kapcsolata örök időkre biztosítva van.

A házasság következtében a feleség és a férj családjai között a javak mozgásának tartós folyamata indul meg a hagyományok által szentesített formában. Az anyós vagy após csak úgy látogathatja meg vejét, hogyha nagy sörájándékot hoz magával. A vő az ajándékot két kecskével viszonzozza: az egyiket azonnal megeszik, a másikat a szülők hazaviszik; ezt a kecskét a loveduk az anyós sétabotjának nevezik. Ezen túlmenően a vő segít felesége szüleinek a nehéz munkáknál.

Az állam összefogását a patrilineáris ágazatok összefonódásának mintájára biztosítják. A különbség csupán annyi, hogy az egyik ágazatot a királynő helyettesíti. A kerületi főnökök, akik egy-egy ágazatot képviselnek, elküldik valamelyik lányukat a királynőnek. A királynő elfogadja őket feleségeinek, és menyasszonyváltást fizet értük, aminek legfontosabb eleme a marha ebben az esetben is.

A lányok néhány évig az „udvarban” élnek, megművelik az uralkodónó földjeit, elvégzik a házimunkákat. Sorsuk a továbbiakban különféleképpen alakul. Legtöbbjüket az uralkodónó férjhez adja az uralkodó ágazat valamelyik férfitagjához, akitől most a királynő kap menyasszonyváltást. Előfordul az is, ha némelyik „feleség” kiemelkedő képességeket árul el, egy kerület igazgatásával bízza meg az uralkodónó, de posztját utódai nem örökölhetik.

Az uralkodónőre és a vele házassági kapcsolatba került ágazatokra éppúgy vonatkoznak a házassági ajándékozási szabályok, mint minden más esetben. Köztük is kötelező sör és kecskék ajándékozása. Ezért az uralkodónőnek nem kell adókkal sújtania népét, hiszen ajándékképpen kapja meg ugyanazt, amit különben be kellene hajtania.

A lovedukkal együtt él néhány más bantu törzs is, akiket a szomszédos hatalmas törzsektől vagy éppen a loveduktól való félelem készítetett arra, hogy a lovedu királynő uralma alatt keressenek menedéket. Ezeknek a törzseknek vezetői ugyancsak elküldik lányaikat az uralkodónőhöz, de ertük nem ad menyasszonyváltságot. A házassági rokonságot viszont fenntartja velük is, ami ajándék adási kötelezettségekkel jár mindkét fél részéről. Az idegenek így válnak lassanként a lovedu társadalom egyenrangú tagjává.

A királynő „házasságainak” funkciója világos: rajtuk keresztül biztosítja a kezdetleges állam egységét, a hatalom gyakorlásához szükséges javak megszerzését – fegyveres erőszakszervezet hiányában.

A lovedu államszervezetnek itt leírt formája a 19. század elején jött létre. Akkortájt az uralkodó ágazat férfitagjai – belefáradva a trón megszerzéséért folytatott évtizedes testvérharcokba – úgy döntöttek, hogy nőuralkodót választanak.

1890 óta egyre gyorsabban változik meg a társadalom hagyományos élete. Abban az évben kényszerítették rezervátumba a lovedukat az angol és búr gyarmatosítók.

A Dél-afrikai Unióban létrejött kapitalista társadalom a fejlett technikai vívmányokkal, vasekével, konzervekkel éppúgy bomlasztja a hagyományos társadalmi rendet, mint az alkohol, amelyet ugyancsak a fehér ember jöttével ismertek meg.

Az 1930-as években a loveduk között élt Krige házaspár nemcsak a hagyományos társadalmi életet figyelte meg, de arról is beszámolt, hogyan kényszerülnek a loveduk a városokba költözni és bér munkát vállalni – abban a Dél-afrikai Unióban, ahol a négert jogilag nem tekintik egyenrangúnak a fehér emberrel.

A változások következtében ma már csak évtizedek kérdése, hogy mikor szűnik meg a lovedu állam, mikor vándorol el minden „alattvaló”, és mikor váltják fel az esőcsináló királynőt öntözőművek és csatornák.